

TEADLASED JA SILLAD TEADUSHARUDE VAHEL

Keelest meeleni XIV

**Eva Toulouze'i
70. sünnipäevale
pühendatud konverents**

14. septembril 2026
Eesti Kirjandusmuuseumis
Vanemuise 42, Tartu

KAVA JA ETTEKANNETE KOKKUVÕTTED

Koostanud ja toimetanud Mare Kalda

Küljendanud ja kujundanud Diana Kahre

Esikaanel on Alar Madissoni foto Eva Toulouze'ist 29. oktoobril 2024 kirjandusmuuseumis toimunud konverentsilt „Salapärase keelemetsa ja tundmatud keelerajad”.

Korraldaja:

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Korraldustoimkond:

Mare Kõiva

Maris Kuperjanov

Konverentsi veebilehekül:

https://www.folklore.ee/ri/fo/konve/2026/keelest_meeleni_14/

Konverentsi toetab Haridus- ja Teadusministeeriumi uurimisprojekt „Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid” (EKM 8-2/20/3).

ISBN 978-9916-742-94-5 (pdf)

© Autorid 2026

© Eesti Kirjandusmuuseum 2026

KAVA

Esmaspäev, 14. september 2026 kell 13.00

Modereerib Mare Kalda

Laur Vallikivi: *Eva meetod. Sõprus ja üksikisik antropoloogilisel väljal*

Nikolai Kuznetsov: *Mida jutustavad vanakomi kirja tähtede nimed?*

Natalia Ermakov: „*Nii palju kui pudrus hirsiteri...*”: külluse ja heaolu sümboolika ersa kombestik

Eda Kalmre: *Üks moositegu ja linnalegendid*

Mare Kõiva: *Mees, kes teadis ussisõnu*

Sergei Troitskii: *Vanusemarker rahvakultuuris: talv*

Tervitused

Eva Toulouze on keeleteadlane, etnoloog, tõlkija ja õppejõud, kelle teadustöö on avanud akna paljude soome-ugri rahvaste maailma. Kuid mitte ainult soome-ugri, ta on toonud meile lähemale ka prantsuse kultuuriruumi ja keele. Tema uurimistöö on toiminud omalaadse sillana erinevate keelte, kultuuride ja distsipliinide vahendamisel. Välitööd on viinud teda udmurtide, neenetsite, manside, ungarlaste, soomlaste ning teiste soome-ugri rahvaste keelte, kultuuride ja usundiliste traditsioonide juurde. Erilise koha tema teadustöös moodustavad uurimused udmurdi omausundist, ohverduskommetest, palvetest ja rituaalidest. Ta on dokumenteerinud ning analüüsinud preestrite palvetekste, aidanud mõista nende elavat pärimust, samuti näidanud keele, usu, kultuuri ja identiteedi tihedat omavahelist seotust. Ta on parimal viisil olnud eesti kultuuri sõber, vahendaja ning eestkõneleja, jälgija ja märkaja, üks eestlastest ühekorraga Tartus ning mitmel pool maailmas. Konverentsil käsitleme Eva Toulouze'i panust soome-ugri uuringutesse ning kirjaliku ja suulise kultuuri vaheliste seoste uurimisse. Mõtleme üheskoos sellele, kuidas keel juhatab kultuuri ja mälu kaudu inimese sisemaailma ja meelten.

Mordva kultuuri päevad Pariisis 2013 INALCO ülikoolis, keskel on Eva Toulouze koos Eesti ja Mordva delegatsiooniga. Vladimir Abramovi foto.

Eva meetod. Sõprus ja üksikisik antropoloogilisel väljal

Laur Vallikivi

Tartu Ülikooli etnoloogia osakond

Bronisław Malinowski 1922. aastal sõnastatud välitööprogramm, millest kujunes osalusvaatluse klassikaline mudel, seadis pikaajalise ja vahetu kontakti antropoloogilise teadmise keskseks tingimuseks. Etnograafilise välitöö tegija pidi elama inimeste keskel, õppima keelt, osalema igapäevaelus ning püüdma näha maailma kohalike inimeste vaatepunktist. Analüüsi eesmärk oli kirjeldada kultuuri „anatoomiat” ning kogukonna liikmetele tüüpilisi mõtlemise ja tundmise viise (Malinowski 2014 [1922]: 6–10, 22–24). Konkreetne inimene oli välitöödel oluline, kuid tema individuaalse eripära kirjeldamine ei olnud analüüsi esmane eesmärk.

Hilisemas antropoloogias on seda vaadet eri viisidel ümber mõtestatud. Lila Abu-Lughodi „partikulaarsed etnograafiad” (*ethnographies of the particular*) toovad tähelepanu keskmesse konkreetseid inimesed ning nende muutuvad suhted ajas ja ruumis, kritiseerides ettekujutust kultuurist kui homogeensest, sidusast ja ajatust tervikust (Abu-Lughod 1991: 153–154). Jason Throop käsitleb sõprust suhtena, mis võib suunata etnograafi tähelepanu sõbra konkreetsusele, keerukusele ja asendamatusse ning seista seega vastu tema taandamisele kultuurilise või sotsiaalse tüübi esindajaks (Throop 2014: 68, 78–79). Jan Patrick Heiss ja Albert Piette põhjendavad indiviidile keskenduva antropoloogia vajalikkust tähelepanekuga, et antropoloog kohtub väljal üksikisikutega, kuid kipub nad analüüsis silmist kaotama. Nende jaoks ei ole indiviid lihtsalt sotsiaalse või kultuurilise mustri kandja, vaid antropoloogilise uurimise objekt, keda ei saa lõpuni mõista ei üldiste kultuuriliste mustrite ega teda ümbritsevate suhete kaudu (Heiss & Piette 2015: 5, 8, 10–11).

Eva Toulouze'i välitöökirjeldusi Udmurdimaalt ning tema ja Liivo Niglase uurimust metsaneenetsist Juri Vellast ühendab isikukeskne lähenemine, milles sõprus on keskne. Sama olen kogenud Evaga

koos udmurtide seas välitöid tehes. Eva meetodi lähtekohaks ei ole kultuuriline üldistus, mida konkreetne inimene illustreerib; kultuurilised tähendused muutuvad nähtavaks pikaajalises suhtes konkreetse inimesega. Ta sõnastab selle eriti selgelt udmurdi folkloristist ja lauljast Nikolai Anisimovist kirjutades: temaga suheldes on ta õppinud mõistma asju, millel on mitte üksnes individuaalne, vaid ka sügavalt kultuuriline väärtus (Toulouze 2021: 367).

Eva ja tema pikaajaline välitöökaaslane Liivo Niglas nimetavad Juri Vellale pühendatud uurimuses oma lähenemist otseselt indiviidile keskenduvaks antropoloogiaks. Raamat tugineb viisteist aastat kestnud sõprusel (Toulouze & Niglas 2019: 1–3). See sõprus oli ajas muutuv ja osaliselt ebasümmeetriline ning seda kujundasid osaliste erinevad rollid ja Juri prioriteedid põliselanike õiguste ja eluviisi kaitsel (Toulouze & Niglas 2019: 7, 10–11). Just selline pikaajaline suhe võimaldas autoritel käsitleda üht konkreetset inimest ilma teda metsaneenetsi kultuuri tüüpiliseks esindajaks taandamata. See ei tähenda, et kultuuriline mõõde kaoks: Juri kaudu avanevad ühtlasi metsaneenetsite elu ja kultuuri laiemad tahud.

Sõprus ei ole Eva käsitluses seega lihtsalt üks välitöövahend. Ta eristab pikaajalist välitööd kui meetodit ja sõprust kui omaette väärtust. Ta kirjutab: „Ustavus sõprussuhetes on mulle äärmiselt oluline väärtus, tähtsam kui töö” (Toulouze 2021: 137). Samal ajal kujundavad need sõprussuhted välitöö kulgu ja isegi selle geograafiat: need mõjutavad, kelle juurde tagasi minnakse ning kuidas leitakse tee uute inimeste juurde eri paikades (Toulouze 2021: 30). Need võivad anda antropoloogile võimaluse „kõike päris lähedalt näha”, aidates mõista kohalikele inimestele olulisi kultuurilisi nähtusi (Toulouze 2021: 359). Eva meetodi keskmes on seega pikaajalised sõprussuhted kohalike inimeste ja kolleegidega. Sõprussuhete keskset rolli kinnitavad nii tema kirjeldused kui minu isiklikud kogemused Eva sõbra ja välitöökaaslasena: antropoloogiline teadmine kasvab välja suhetest, mis on olulised ka väljaspool uurimistööd.

Uurimistööd on toetanud Eesti Teadusagentuuri uurimisprojekt „Soome-ugri rahvad Venemaal: etnilisuse ja religioossuse vastasmõjude analüüs” (PRG1584).

Kirjandus

- Abu-Lughod, Lila 1991. Writing Against Culture. – Richard G. Fox (ed.), *Recapturing Anthropology: Working in the Present*. Santa Fe: School of American Research Press, 137–162.
- Heiss, Jan Patrick & Albert Piette 2015. Individuals in Anthropology. – *Zeitschrift für Ethnologie* 140: 5–17.
- Malinowski, Bronisław 2014 [1922]. *Argonauts of the Western Pacific: An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. With a foreword by Adam Kuper. London & New York: Routledge.
- Throop, C. Jason 2014. Friendship as Moral Experience: Ethnographic Dimensions and Ethical Reflections. – *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society* 39 (1): 68–80.
- Toulouze, Eva 2021. *Minu Udmurdimaad: välitöömärkmeid ja mõtisklusi*. Prantsuse keelest tõlkinud Indrek Koff. Tallinn: Argo.
- Toulouze, Eva & Liivo Niglas 2019. *Yuri Vella's Fight for Survival in Western Siberia: Oil, Reindeer and Gods*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Mida jutustavad vanakomi kirja tähtede nimed?

Nikolay Kuznetsov

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond / Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Vanakomi kiri ehk *anbur* (*abur*) loodi 14. sajandi lõpus. Selle tähestiku eeskujudena on pakutud erinevaid kirjasüsteeme. Põnevust on tekitanud ka tähtede nimetused.

Vanakomi kirja põhjalikult uurinud Vassili Lõtkin (1952: 22, 169) on püüdnud anda osale nimetustele etümoloogilisi seletusi ning seostanud tähenimetusi komi sõnavaraga, näiteks *ан* 'lõug', *бук* (*бур*) 'hallitus (hea)', *дой* 'haav', *черы* 'kala' ja *шой* 'laip' (Lõtkin 1952: 22, 169).

Soome uurija Günter Stipa (1963: 284), kes on võrrelnud vanakomi tähestikku iraani, aramea, vanaarmeenia ja vanagruusia kirjasüsteemidega, on näinud sarnasusi mõnede komi tähtede nimetuste ning kaukaasia ja heebrea tähenimetuste vahel.

Komide ristiusustamise narratiive uurinud Pavel Limerov oletab (2022: 78–79), et konsonantide nimedest moodustuvatel riimuvatel kolmikutel võib olla sakraalne tähendus: *дой–жой–джой*, *зата–зита–кокэ*, *лэй–мэнö–нэнö*, *пэй–рэй–сий* ning *тай–чэры–шой*. Ta juhib tähelepanu ka sellele, et tähestiku mõistmise võtmeks võivad olla sõnad *бур* 'hea' ja *шой* 'surnukeha, surnud inimene', mis paiknevad vastavalt tähestiku algus- ja lõpuosas. Kui käsitleda tähestikku makrokosmose mudelina, võiksid need kaks nimetust sümboliseerida elu ja surma, taevast ja surnute maailma. Selline tõlgendus sobitub *anburi* loomise kristliku eesmärgiga (Лимеров 2022: 79).

Kristlikus sümboolikas võib tähestiku algust ja lõppu võrrelda kreeka tähtedega alfa A ja oomega Ω, mis on Ilmutusraamatus üks Jumala nimetusi. Nii võib ka vanakomi tähestiku nimetust *a-bur* tõlgendada sümboolselt kui 'hea algus' või 'hea Jumal'. Seega võivad *anburi* tähenimetused moodustada tervikliku sümboolse süsteemi ja

tähestiku tundmaõppimine omandab vaimse tähenduse – tee Jumala juurde (Лимеров 2022: 79).

Ettekannet on toetanud uurimisprojektid EKM 8-2/20/3 ja „Komi keele grammatika koostamine” SHVEE25195 (TMS_2-4/26/600 (TMS_2-4/25/279)).

Kirjandus

Stipa, Günter 1963. Der Ursprung der permischen Schrift. – *Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum Budapestini Habitus 20-24. IX 1960*. Budapest, 281–287.

Лимеров, Павел Ф. 2022. *Нарративы христианизации в формировании коми литературной традиции (XIV – начало XX вв.)*. Тарту: Научное издательство ЭЛМ; <https://folklore.ee/sator/wp-content/uploads/2023/05/sator24.pdf> (vaadatud 05.10.2026).

Лыткин, Василий И. 1952. *Древнепермский язык. Чтение текстов, грамматика, словарь*. Москва: Издательство Академии наук СССР.

“Nii palju kui pudrus hirsiteri...”: külluse ja heaolu sümboolika ersa kombestik

Natalia Ermakov

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Traditsiooniline toit on oluline kultuuriline ja sümboolne nähtus, mille kaudu väljenduvad kogukonna väärtused, sotsiaalsed suhted, mälu ja kuuluvustunne. Ersa traditsioonilises kultuuris on rituaalsel toidul oluline koht nii kalendritähtpäevade kui ka inimese elukaarega seotud sündmuste tähistamisel. Käesolev ettekanne keskendub hirsipudru tähendusele ersa kombestik

ning selle seoste külluse, heaolu ja rituaalse õnnistamisega. Hirsipuder kuulub ersa traditsiooni tähenduslikumate rituaalsete toitude hulka. Olulistel pühadel ja perekondlikel tähtpäevadel valmistati hirsiputru ja mune ning see traditsioon on säilinud tänapäevani. Hirsipudru sümboolne tähendus põhineb eelkõige hirsiterade rohkusel: suur hulk väikseid teri kehastab soovitud küllust ja heaolu.

Seda tähendusvälja väljendab traditsiooniline hea soov: „Nii palju kui pudrus hirsiteri, nii palju tervist, õnne, headust, küllust ja häid inimesi eluteele.“ Hirsiterade arvukus toimib metafoorina, mille kaudu soovitakse inimesele tervist, õnne, jõukust ja sotsiaalset heaolu. Toit omandab rituaalses kontekstis seega laiemat tähendust, muutudes heade soovide ja õnnistuse vahendajaks. Hirsipudrugast õnnistatakse inimest elu olulistel hetkedel – lapse sünni, sünnipäeva ning teiste perekondlike ja kogukondlike tähtpäevade puhul.

Ettekande teise tähenduskihi moodustab autori isiklik kogemus Eva Toulouze'iga, kellega ta kohtus esmakordselt 2013. aastal Pariisis INALCOs toimunud Mordva kultuuri päevadel. Eva tõlkis autori ersakeelse ettekande prantsuse keelde, vahendades ersa keelt ja kultuuri rahvusvahelisele kuulajaskonnale. Pariisis Eva kodus kogetud külalislahkus avas omal moel ka Prantsusmaa toidukultuuri: hommikune ahjusoe *baguette* ja Eva enda pressitud värske apelsinimahl kujunesid mälestuses külluse, hoolitsuse ja külalislahkuse märkideks. Nii tekib kahe kultuurikogemuse vahel sümboolne paralleel: erinevad võivad

olla toidud, kuid nende kaudu väljendatavad väärtused – küllus, heaolu, hoolivus ja külalise austamine – on äratuntavalt sarnased.

Hirsipudru näide osutab, kuidas igapäevane toiduaine võib rituaalses kontekstis kujuneda mitmekihiliseks kultuuriliseks sümboliks. Toidu valmistamise, pakkumise ja jagamise kaudu luuakse ja kinnitatakse inimestevahelisi suhteid, väljendatakse heaoluideale ning vahendatakse kultuurilist mälu.

Ettekannet on toetanud ETAGi uurimisprojekt „Setode etnogenees ja kultuurilised suhted idapoolsete soomeugrilastega etnomusikoloogia uurimisandmete valguses” (PRG2600) ja uurimisprojekt „Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid” (EKM 8-2/20/3).

Üks moositegu ja linnalegendid

Eda Kalmre

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Olen Evaga peaaegu samaealine. Meie põlvkonna erialatunnetus ja teadmised on kujunenud suheldes päris inimestega välitöödel. See tekitab erilise vastutuse oma töö ja inimeste ees.

Keetsin parasjagu moosi, kui mõtlesin Evale pühendatud ettekandele, tema soome-ugri armastusele ja välitöödele. Üks soome-ugri rahvaid ühendav tegevus on korilus. Siin on peidus olud ja traditsioonid, aga vastavalt võimalustele ka innovatsiooni. Moosikeetmist kui koriluse kõrgemat ja rafineeritumat tänapäevast vormi võib võrrelda raamatu kirjutamisega. Mõlemat saab teha siis, kui tooraine on valmis ning tegijal on aega, kogemusi, teadmisi ja hakkamist teha midagi head ja huvitavat endale ja teistele.

Juttu tuleb ühest tänapäeval kõige aktuaalsemast ja arenenumast rahvajutuliigist – tänapäeva muistendist ehk linnalegendist, millel on seoseid nii kuulujuttude kui vandenõuteooriatega. Tegelikult ei olegi neis lugudes väga palju uut, pigem ei osatud neid talupojaühiskonnale orienteeritud folkloristikas näha.

Ehkki juttude teemad on üksjagu humoorikad, ei ole paljud neist kuigi meeldivad: surm, õnnetused, katastroofid, kuriteod, arusamatused. Nad kirjeldavad erakordseid kogemusi ja juhtumeid, haledaljakaid ja iroonilisi olukordi. Mul on valmimas raamat tänapäeva muistenditest, mille kaante vahel saab kokku eriilmeline ja -teemaline materjal. Kahekümne teema alla mahub 90 erineva süžeeaga lugu. Enamusel tõsilugudena räägitud, usutud juttudel on rahvusvaheline levik, õigupoolest on see üks linnalegendidena määratlemise tingimusi. Paljudele lugudele siiski muu maailma vasteid ei leia, nad on väga seotud kohalike kommete ja kontekstiga, vanade uskumustega. Üks selline on „Pruut kaevus“:

Kord peetud kuskil Kohtla-Järve rajoonis pulmi. Nüüd on see tobe baškiiride või tatarlaste pruudiröövimise komme meilegi jõudnud. Eks mõned noored lontrused võtnud kätte, röövinud pruudi ära ja

viinud lähedalasuvasse tühja tallu. Seal olnud õue peal kuiv kaev. Võtnud siis kätte ja lasknud pruudi kõie otsas kaevu. Pruut palunud küll pisarsilmil: "Ärge tehke!" Aga või need reod kuulanud. Lasksidki tüdruku kaevu. Pruut hakanud äkki kaevus õudselt kiljuma. Tõmmatud tüdruk lõpuks välja, too olnud ära minestanud. Hakatud teda turgutama, aga ta ei toibunudki. Siis märgatud, et pruudid lõõvad mitmes kohas paistetused üles. Hakatud siis kaevu uurima. Seal olnud 28 rästikut! Peigmees olnud pruudi surma pärast nii endast väljas, et võtnud jahipüssi ning lasknud pruudiröövijate eestvedaja maha. Kas talle midagi selle eest tehti, pole teada. RKM II 405, 445/6 < Tiit Birkan, snd 1938 (1987).

Neli arhiiviversiooni on Eesti erinevatest paikadest aastatel 1987–2017 üles kirjutatud justkui päriselt toimunud traagiliselt lõppenud pruudiröövi kohta. Raske öelda, kas niisugune lugu võis ka tegelikkuses juhtuda. Igal juhul on jutu kontekstiks mitte alati arukad pulmakombed koos muistenditele nii iseloomuliku hirmuga igasugu roomajate ees. Selles jututüübis kohtuvad justkui tänapäevane ja vanapärane maailm. Naise röövimine oli muistsetes ühiskondades reaalne probleem. See toimus tavaliselt siis, kui mehel ei olnud pruudi eest nõutavat luna maksta, kui sugukonnad olid vaenujalal või ei jõutud muidu kokkuleppele. Hiljem sai sellest naljarituaal, kus varastatud pruut ära peideti ja õlle, viina, raha või teise poole pulmaliste vastu tagasi vahetati.

Pulmas tehti küll nalja, aga samas olid pulmad tõsine initsiatsiooni-riitus, kus vähimgi kõrvalekalle ettemääratust võis tekitada arusaamatusi. Kunagi ammu juhtunud traagilist sündmust võidi mäletada veel mitu põlve tagantjärele, sest paljud vanad muistendid jutustavad pulmade ja pulmalistega seotud õnnetustest ja traagilistest seikadest. Jutu „Pruut kaevus“ sõnum on ilmselt suunatud pruudiröövi kui halva ja võõra kombe vastu, mis ei ole uuemal ajal enam pulmanaljaks kohane. Kuna Ida-Euroopas pole ilmunud ühtki analoogset uurimust ega jutuantoloogiat, siis ei ole mulle teada, kas tegemist on ainuüksi Eestis levinud jutuga või on sellel rahvusvahelised vastsed. Nii et see „jutumoos“, mida parasjagu keedan ja varsti purkidesse panen, tuleb üsna hõrk ja karakteriga, kus on palju ka kohalikku toorainet. Soovin

Evale head koriluse õnne ja moosikeetmist, jaksu ja ideid soome-ugri teemade käsitlemisel, uudihimu ja rõõmu oma tööst.

Ettekannet on toetanud uurimisprojekt „Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid“ (EKM 8-2/20/3).

Mees, kes teadis ussisõnu

Mare Kõiva

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Madudega seotud folkloor ja usundilised jutud on rahvusvaheliselt üks kõige uuritumaid folkloori valdkondasid. Maod on osa kosmoo- visioonist, nad elavad taevas, maa peal, maa all, järvedes, kõrbetes, koobastes. Jättes kõrvale rikkalikud müüdid, etioloogiad, muinasjutud ja isegi lähemalt seotud nõidussõnad-loitsud, iseloomustame lühidalt usundilisi jutte, mis räägivad piirkonna ussidest vabastamisest, ussikuningast, usside karistamisest jm. Kui ussisõnu teadsid nii mehed kui naised, siis mitmed emotsionaalselt pingsad ja seikluslikud jutusüžeed on seotud rohkem meestega:

- a) kahe meesnõia võistlus – kumb on madude taltsutamisel vägevam. On siiski ka lugusid väega naistest, kelle võistlus madude taltsutamisel meenutab vägilaste heitlust;
- b) krooniga või harjaga ussikuningas, kelle roll on ussipere valitsemine ja juhtimine (motiivistik seostub ka talve ühiselt veetvate usside pärimusega). Lugude funktsioon on nt mütoloogiline võim loodusjõudude üle ja teisalt imeliste ravivõimete saamine ussikrooni abil. Tuntum muistend räägib mehest, kes soovis oma piirkonna ussidest vabastada. Tema kutsungi (vile) peale roomavad ussid kohale, suunduvad lõkketulle ja hukuvad. Viimasena saabuv ussikuningas aga haarab mehest kinni ja mõlemad hukuvad tules;
- c) nõid/tark viib või kihutab ussid teatud maa-alalt minema maa- giliste võtete abil;
- d) kahju teinud uss kutsutakse kohale mürki kõrvaldama; „süüdlane“ pannakse põõsasse kinni;
- e) ussid nõiutakse / lähevad inimese sisse (alates nõiaprotsessi- dest tänaseni tuntud hoiatusmuistend);
- f) kodu-uss kui kaitsealune, majaõnne ja edenemist tagav olend, keda toidetakse ja keda ei tohi tappa ega häirida; mõne tõlgenduse kohaselt on ussid kunagised esivanemad;
- g) fantastilised lood ja uskumused usside eluviisi kohta, millest osa on puhas bioloogiline tõde (elavate poegade sünnitamine).

Inimene ja uss on seotud väe-kompleksi kaudu, mis on pärimuslikult reguleeritud maagilise pärimuse ja uskumuste vastastikuse süsteemi kaudu. Selle kohaselt ussisõnade teadja ei tohi ussi tappa ega kahjustada, kuid see tähendab ka, et teda uss ei hammusta. Madudega seotud sõnad tuleb enne surma edasi anda, inimese füüsiline tervis ja sõnade vägi on omavahel seotud (haige ja nõrk inimene ei tohi neid kasutada), kuid nende sõnade edasiandmine enne ravimise lõpetamist tähendab väe kadumist.

Ettekandes on kasutatud digiteeritud muistendeid (teaduskogus EFITA), Matthias Johann Eiseni, Oskar Looritsa, Mall Hiiemäe, Mare Kõiva uurimusi. Lisaks neile allikatele ajendas mõtisklusi Eva Toulouse'i panus kirjalike palveraamatute uurimisse.

Ettekannet on toetanud uurimisprojekt „Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid” (EKM 8-2/20/3).

Vanusemarker rahvakultuuris: talv

Sergei Troitskii

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Talv hõlmab suure osa põhjarahvaste kalendriaastast, mistõttu on see kajastatud rahva uskumustes, mütoloogias ja folklooris nii otseste viidetena kui ka erinevates troopides. Näiteks sümboliseerib talv inimese elukaares vanadust ja surma. Ettekandes näitan, kuidas soome-ugri kultuurides realiseerub talv vanaduse metafoorina ja toimub talve seostamine surmaga. Uurimismaterjaliks on eesti, ersa, mokša, udmurdi, komi, neenetsi ja kontekstualiseerimiseks ka vene traditsioonilised ettekujutused, keel ja (matuse-, pulma- ja nekruti-) laulud. Tekstide (korpustes jm) pögis uurimine näitas, et talv võib esineda vanaduse ja/või surma metafoorina ka ilukirjanduses, nt komidel. Ettekande eesmärk on ühtlasi uurimisküsimuste esitamine.

Ettekannet on toetanud uurimisprojekt „Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid” (EKM 8-2/20/3).

*Pidulikud ersa road Eesti Vabaõhumuuseumis 2024.
Natalia Ermakovi foto.*